

Jaroslav Mužík – Radka Löwenhöfferová – Pavel Krpálek, Univerzitní vzdělávání v minulosti, současnosti a budoucnosti

Professional Publishing, Praha 2020, 128 s., ISBN 978-80-88260-45-5

Práce autorského kolektivu¹ se snaží reflektovat současnou situaci v univerzitním vzdělávání z globálního, evropského i národního pohledu.

První kapitola „Univerzitní vzdělávání jako součást lidského a intelektuálního kapitálu“ popisuje univerzitní vzdělávání jako jeden ze základních „kamenů“ lidského kapitálu (souhra přirozeného talentu, schopnosti pracovat a dobrovolné vůle se neustále vzdělávat), který se v současnosti stává stále více důležitou podmínkou ekonomického úspěchu, a to jak jednotlivců, tak celých národů. Základnu lidského kapitálu představuje vzdělání a další vzdělávání. V odborné literatuře se objevuje i termín intelektuální kapitál, což by se dalo označit za určitou variantu lidského kapitálu. Obecně lze také říct, že intelektuální kapitál není jen teoretický konstrukt, ale je také reálným faktorem rozvoje, týkajícím se řady oblastí. Základní prvky lidského kapitálu dle autorů tvoří: stupeň dosaženého školního vzdělání, praktické zkušenosti, další profesní vzdělávání.

Druhá kapitola „Historické aspekty vývoje a rozvoje univerzitního vzdělávání“ přináší nejprve stručný pohled na dějiny univerzit od založení boloňské univerzity v roce 1088. Poté se zaměřuje na diskuzi o poslání a vlastnostech vysokoškolských učitelů a jejich úloze ve výuce a výzkumu. Dle mnohých názorů vyslovovaných od počátku vzniku univerzit by měl mít vysokoškolský učitel intelektuální a poznávací talent, ale i vhodné osobní a charakterové rysy a plnou vnitřní a názorovou autonomii. Měl by také mít neomezenou svobodu a nezávislost při přednáškách a seminářích, v prezentaci svých pohledů, odborných i společenských názorů. V tomto ohledu by měl být nezávislý jak na administrativě své instituce, tak i na oficiální státní politice. V optimálním případě by měl vysokoškolský učitel být především badatelem, měl by mít nadprůměrný „výzkumný talent“ a vysoké mravní charakterové a osobnostní rysy. Na druhou stranu musí zachovat nezávislost na politických, ideologických, náboženských či obchodních faktorech, které mohou mít negativní vliv na jeho nestranný, objektivní a čistě kognitivní pohled na společenské a přírodní jevy.

Třetí kapitola s názvem „Diskuze o pojetí vzdělanosti v současné době, specifikace úlohy univerzitního vzdělávání“ nás uvádí do problematiky vysokých škol a současného světa. V úvodu jsou definovány zásadní problémy: sociální spravedlnost, byrokratizace, pochybnosti o technickém pokroku, nárůst vlivu elektronických médií, mezinárodní vzájemná závislost a válečné nebezpečí. Tyto vývojové tendence ukazují výraznou roli vzdělávání při řešení zásadních problémů lidstva. Vzdělanostní a kulturní úroveň občanů se projevuje jako významný faktor ekonomiky. Lidské zdroje ovlivňují též vědecký, technický a technologický rozvoj každé země. Vzdělávání jako investice do lidských znalostí a dovedností může podporovat ekonomický růst, zvyšovat produktivitu, mít pozitivní vliv na osobní a sociální rozvoj a jako každá investice obsahuje náklady a očekávání výnosů. Na druhou stranu ale

¹ **Jaroslav Mužík** – odborník v oblasti teorie i praxe dalšího vzdělávání, zabývá se zejména problematikou řízení profesního vzdělávání dospělých. Je také lektorem a poradcem v oblasti managementu lidských zdrojů; **Radka Löwenhöfferová** – působí v oblasti vědy, výzkumu a inovací Vysoké školy obchodní, zabývá se také kvalitou ve vzdělávání; **Pavel Krpálek** – prorektor pro vědeckovýzkumnou činnost, rozvoj a inovace Vysoké školy obchodní, ekonom, didaktik ekonomických předmětů, zabývá se také řízením lidských zdrojů a personálním managementem.

existují i faktory, které ekonomickou návratnost investic do vzdělání snižují (nízká kvalita vzdělávací soustavy, znalosti a dovednosti neodpovídající tržní poptávce). Existují také názory, že vzdělání nemusí nutně přispívat k ekonomickému růstu. Diskuzní linie ve vědě i společnosti o charakteru vzdělanosti se vedou ve dvou hlavních směrech. První je tradiční společenská představa o povinných encyklopedických vědomostech, podložených znalostmi klasických jazyků (latina, řečtina). Druhý směr úvah dochází k závěrům, že vzdělání se stále více definuje pomocí řady kompetencí (způsobilostí). Ve vysokoškolském vzdělávání v současnosti nastává trend masového rozvoje této sféry. V globálním měřítku se neustále zvyšuje podíl studentů a absolventů vysokých škol v celkové populaci a ve všech věkových skupinách. V zásadě se vysokoškolskému vzdělávání připisuje role hlavního článku rozvoje lidských zdrojů ve společnosti, v některých zemích je vliv vysokoškolského vzdělávání na ekonomický růst výrazně pozitivní, což platí např. pro Finsko nebo Irsko.

Následující kapitola „Problém hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání ve světě“ nejprve popisuje vzdělávací systémy a jejich hodnocení v různých zemích, např. Spolkové republiky Německo, kde je vzdělávací systém decentralizován do šestnácti spolkových zemí, přičemž si každá země stanovuje obsah výuky a náplň zkoušek, nebo Japonsko, kde je zavedený přísně centralizovaný systém státní kontroly, jehož hlavním cílem je monitorování jednotné státní politiky v oblasti vzdělávání. Kapitola se poté zabývá mezinárodním srovnáním univerzit. Nejvíce se hovoří o dvou základních systémech: „Shanghai-Jiao Tong University Rating of World Universities“ a „Times Higher Education Supplement“ (THES). Hodnotí se dle různých kritérií (např. počet absolventů a učitelů, kteří získali Nobelovu cenu, počet článků v odborných časopisech atd.). V zásadě lze říci, že žebříčky dokládají celosvětovou dominanci anglosaského jazykového a hospodářského prostoru, nejvíce univerzit mají v první dvacítky Spojené státy americké, následované Velkou Británií. Problematika mezinárodních hodnotících žebříčků je neustále předmětem veřejných diskuzí. Na jedné straně tyto systémy hodnocení kvality vzdělávání tvoří modely a standardy univerzitní výuky a výzkumu. Na druhou stranu jsou kritizovány metodiky hodnocení univerzit, například jednostrannost použitých kritérií a nedokonalost procesu sběru dat a statistik. Častý je také argument, že v univerzitním vzdělávání existuje řada věcí, které nelze exaktně změřit.

Pátá kapitola se zabývá stále aktuálnějšími tématy, a tím je elektronická podoba vzdělávání. V této souvislosti se objevují různé názory na změny role učitele v současném digitálním výukovém prostředí. Obecně lze říci, že elektronické prostředky „rozvolňují“ dosavadní pevný vztah učitele a studentů, např. v anglosaském prostředí vytvářejí učitelé a studenti společnou komunitu. K dosažení cílů vysokoškolského vzdělávání by měly vysoké školy vytvářet podmínky jak pro přenos odborných či technických znalostí, tak pro formování osobních a sociálních kompetencí studentů. Z didaktického pohledu je struktura metod výuky na vysokých školách do značné míry tradiční. Základem jsou přednášky, cvičení, semináře, konzultace a zkoušení. I tato oblast v současnosti prochází velmi intenzivními inovacemi a rozvojem spojeným s využíváním komunikačních, informačních a digitálních technologií.

Šestá kapitola „Univerzitní vzdělávání v procesu transformace České republiky k tržnímu hospodářství“ načrtává současný vývoj vysokého školství, který se po roce 1990 vyznačoval snahou otevřít vysoké školy co největšímu počtu zájemců a překonat politický („kádrový“) přístup při výběru lidí k vysokoškolskému studiu. Došlo také k posílení autonomie

vysokých škol a k diverzifikaci studia na vysokých školách. Lze říci, že poměrně brzy se většina veřejných škol a později i některé soukromé staly do značné míry „kompatibilní“ s univerzitami v Evropě a ve světě. V zahraničí se české vysoké školství také inspiruje (např. zapojení do řešení problémů současného světa, zakládání firemních vysokých škol – např. Škoda Auto Vysoká škola). Aktivitou, která posiluje pozitivní obraz každé vysoké školy ve veřejném prostoru, je také publikační činnost – oficiální publikace vědeckých a odborných prací a také studentské časopisy. Další oblastí jsou aktivity postgraduálního vzdělávání, např. ve formě celoživotního vzdělávání nebo kurzy MBA. Diskuze o postavení univerzit by měla být vedena v několika oblastech: optimální umístění vysokých škol v sociální struktuře, problém kvality vysokoškolského vzdělávání, posílení konkurenční schopnosti českých a moravských univerzit, problém vnitřního řízení vysokých škol v České republice.

Šestá kapitola „Mozaika názorů v retrospektivním i perspektivním pohledu na univerzitní vzdělávání“ shrnuje diskurz o úloze univerzit. Nejvyšším cílem musí být, aby univerzity integrovaly profesní život a všeobecné vzdělání. Kapitola se také zabývá akademickými svobodami, které bývají omezovány tlaky na včasné dokončení vědeckých projektů, dále podfinancováním, liberalismem (politickou korektností). S problematikou akademických svobod souvisí i změna přístupu ke vzdělání a k výběru studentů. Dalším problémem, který snižuje význam svobody slova pro akademický život, je současný rozvoj tzv. postfaktické společnosti (pravda je pouze jednou z variant vysvětlování jevů přírody, světa a společnosti, vedle ní existují rovnocenné varianty jako lež, polopravda – jako příklad je uvedena mediální manipulace s tzv. fakenews).

Publikaci uzavírají „závěrečné poznámky“, kde jsou popsány výhledy rozvoje univerzitního vzdělávání se zachováním prvků klasického pojetí univerzitního vzdělávání. Na závěr nechybí ani abstrakt, seznam literatury a rejstřík.

Předložená práce je zdařilým příspěvkem k diskuzi o současné roli vysokých škol a přináší důležité informace týkající se nejvyššího stupně naší vzdělávací soustavy. Tato práce je primárně určena vysokoškolským pedagogům, či studentům humanitních a společenských věd. Může být zdrojem poučení i pro další akademickou veřejnost, tj. funkcionáře univerzit a fakult prakticky všech oborů univerzitního studia.

Michal Továrek

doi: 10.14712/23365730.2022.28